

ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARINI BO'LIMLARARO INTEGRATSIYALASH

Toyirova Nazokat Moxirovna,

Buxoro davlat universiteti

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti tyutori.

Azamova Nargiza Ulug'bekovna

Buxoro davlat universiteti

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-kurs talabasi

Maqolada boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarini bo'limlararo integratsiyalash, sinflar kesimida har bo'lim tahlil qilib chiqish haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: integratsiya, dars, darslik, milliy dastur.

В статье рассматривается интеграция уроков родного языка и читательской грамотности начальной школы между отделениями, анализ каждого раздела по классам.

Ключевые слова: интеграция, урок, учебник, национальная программа.

The article deals with the integration of lessons of the native language and reading literacy of elementary school between departments, the analysis of each section by class.

Keywords: integration, lesson, textbook, national program.

Yurtimiz kelajagi bugungi avlodning qanday ta'lim olayotganiga, bo'lajak yetuk kadrlarga berilayotgan bilimlar qanday samarali usullar bilan yetkazilayotganiga bog'liq. Zero, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek "Bugungi dunyo yoshlari - son jihatidan butun insoniyat tarixidagi eng yirik avlodir, chunki ular 2 milliard kishini tashkil etmoqda. Sayyoramizning ertangi kuni, farovonligi farzandlarimiz qanday inson bo'lib kamolga yetishi bilan bog'liqdir". Shunday ekan, kelajak egalariga berilayotgan bilimlarning mukammal, puxta, izchil hamda o'quvchining yoshiga mos bo'lishiga ahamiyat qaratish lozim. Bu esa bir o'quv yili davomida berilgan

bilimlar keyingi o‘quv yili davomida yangi bilimlar bilan boyitilgan holda o‘tilishini, natijada o‘quvchi uchun ma’lum bir bilim izchillikda va bo‘limlararo integratsiyalashgan holda o‘zlashtirilishini taqozo etadi.

Integratsiya (lotincha “integration”-tiklash, qaytadan boshlash, to‘ldirish) - ayrim tushuncha va bilimlarning bog‘liqlik holatini, ularni qo‘shib birlashtirishni ifodalovchi tushuncha bo‘lib, 2021-2022- o‘quv yilidan boshlab joriy etilgan ona tili va o‘qish savodxonligi darsligi ham xuddi shunday tamoyilga asoslanadi. Yangi darslikning birinchi sinf doirasidagi mavzulari, bo‘limlari va hattoki sinflar kesimidagi bo‘limlari ham integratsiyalashgan bo‘lib, bularning barchasi o‘quvchilarning fan doirasidagi bilimlarini shakllantirishga, fikrlash qobiliyatini kengaytirishga hamda og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirishga qaratilgan.

1- sinf ona tili va o‘qish savodxonligi darsligida quyidagi bo‘limlar:

1. 1.Men, sen, u va ular
2. 2.Tabiat ne’matlari
3. Sog‘ tanda - sog‘lom aql
4. San’at va madaniyat
5. Til va dil
6. “Fan va texnologiyalar” mavjud bo‘lib;

2-sinf ona tili va o‘qish savodxonligi darsligidagi bo‘limlar:

1. O‘zbekiston - mening vatanim
2. Men, sen, u va ular
3. Tabiat ne’matlari
4. Sog‘ tanda - sog‘lom aql
5. Kasbim - faxrim
6. Yosh iqtisodchi
7. Fan va texnologiyalar
8. Til va dil
9. Tarix hazinalari
- 10.San’at va madaniyat

11. "Huquqimiz – haqimiz" tarkibida ularning barchasini kuzatish mumkin.

Birgina "Men, sen, u va ular" bo'limiga e'tibor qaratilsa, birinchi sinfda bu bo'lim orqali o'quvchilarga oila a'zolari, yaqinlari, kun tartibi va bayram kunlari haqida ma'lumot va topshiriqlar berilgan bo'lib, ikkinchi sinfdagi bu bo'limda yuqorida berilgan mavzular atroflicha kengaytirilib, o'quvchilar bilimiga maktab, mahalla kabi tushunchalar asosida ot yasovchi "-dosh" qo'shimchasi kiritiladi. O'quvchilar shu kunga qadar o'z nutqida qo'llab kelayotgan sinfdosh, partadosh, mahalladosh kabi so'zlar sinf, parta, mahalla so'zlariga "-dosh" qo'shimchasi qo'shilishi natijasida hosil bo'lganini bilib olishadi.

"Tabiat ne'matlari" bo'limi ham ikkala sinf doirasida uchrab, birinchi sinfda tabiat hodisalari, mo'jizaviy hasharot, ya'ni asarlari, uy hayvonlari haqida ma'lumot berish bilan birgalikda hayvonlarga qo'yilgan nomlarni bosh harf bilan yozish ko'nikmasi hosil qilinadi.

Ikkinchi sinfda bu bilimlar kengaytirilib, qishda uxlaydigan hayvonlar, yer osti qazilmalari, sayohat qiladigan qushlar haqida ma'lumot berilib, "Yer ostida nima bor?" mavzusida o'quvchilarga narsalarning nomini bildiruvchi so'zlar nima? yoki nimalar? so'rog'iga javob berishi o'rgatiladi.

Ikkala sinf doirasida uchraydigan yana bir bo'lim "Sog' tanda - sog'lom aql" bo'limi bo'lib, bu bo'lim ham ma'naviy jihatdan integratsiyalashgan. Birinchi sinfda o'quvchilarga foydali sabzavotlar haqida ma'lumot berish jarayonida jarangli undosh bilan tugagan so'zlarda so'z oxiridagi jarangli undosh ba'zan jarangsiz jufti kabi talaffuz qilinishi, "qishloq", "o'rtoq", "o'roq", "qovoq", "tuproq" so'zlariga egalik qo'shimchasi qo'shilganda "q" tovushi "g" yozilishi, paronim so'zlarning ayrimlari, "Xotiram kuchli bo'lsin desangiz" mavzusida esa, ikki narsani o'zaro qiyoslaganda so'zga „-roq" qo'shimchasi qo'shilishi "–li" va "–siz" qo'shimchasi qo'shilganda biror- bir predmetning bor yoki yo'qligini anglatishi elementar tarzda tushuntirib o'tiladi.

Ikkinchi sinfda shu mazmun davom ettirilib, sog‘lom bo‘lish uchun mikroblar va bakteriyalardan saqlanish kerakligi, foydali nonushta, inson tana a‘zolari haqida ma‘lumot berilib, mavzu davomida “va”, “ammo”, “shuning uchun” bog‘lovchilari va ayrim iboralarni qo‘llash amaliy o‘rgatiladi.

Bu kabi integratsiyalashgan bo‘limlar darslikda ko‘plab uchrab, biri ikkinchisining mazmunini to‘ldirishga, boyitishga xizmat qiladi.

Darslikdagi har bir bo‘lim o‘ziga xos tilshunoslikka oid bilimlarni berishga mo‘ljallangan bo‘lib, birinchi sinfning birinchi bo‘limi – “Men, sen, u va ular bo‘limi” da o‘quvchilar matn tarkibidan qarindoshlikni bildirgan so‘zlar va kishilarning ismlarini ajrata olishni va ularning imlosini, topshiriqlarni bajarish jarayonida savollarga tartibli javob berishni, vaqtni ifodalovchi so‘zlar va ularning imlosini, raqamlar orqali berilgan sonlarni harflar orqali ifodalashni, so‘zlar orasida vergulning qo‘llanishi bilan bog‘liq mashq va topshiriqlar ustida ishlashni, bayram nomlarining birinchi so‘zi bosh harf bilan yozilishini, yaqin qarindoshlarni bayram bilan tabriklash uchun tabriknoma yozishni, matnning mantiqiy qismlarga bo‘la olishni, matn uchun reja tuzishni o‘rganadilar.

Ikkinchi sinf darsligining aynan shu bo‘limida o‘quvchilarda berilgan matn tarkibidan ma‘nolari yaqin bo‘lgan so‘zlarni ajratish, matn tarkibidan ma‘nolari yaqin bo‘lgan so‘zlarni ajratish, matn tarkibidan maktab hayoti bilan bog‘liq bo‘lgan narsa nomlariga so‘roq berish orqali ularni ajratish, ularning umumiy nomini aniqlash, “-dosh” qo‘shimchasi orqali yangi so‘z yasash, tabriknoma yozish, shu bilan birgalikda tabriknoma matnida tabriklanayotgan kishi ismidan so‘ng ko‘pincha undov belgisi qo‘yilish, matnda so‘z yoki jumla takroriga yo‘l qo‘ymaslik uchun u, bu, shu kabi so‘zlardan foydalanish mahalla yoki ko‘chalarga atab qo‘yilgan nomlarni bosh harflar bilan yozish kabi ko‘nikmasi hosil qilinadi.

1-sinfning 2-“Tabiat ne‘matlari” bo‘limi orqali o‘quvchilarda tilshunoslikka oid „H“ va „X“ tovushining hosil bo‘lish o‘rni, ularni to‘g‘ri talaffuz qilish orqali bir-biridan farqlash, dialog, gaplarning ohangiga qarab tinish belgilarni

qo'yish, ohangdosh so'zlar, hayvonlarga atab qo'yilgan nomlarni bosh harf bilan yozish kabi bilimlar shakllantiriladi.

2-sinfning 3-bo'limida, ya'ni "Tabiat ne'matlari" bo'limida so'zlarni bo'g'inlarga ajratib yozish, odam, hayvon yoki narsalarga xos sifatlarni aniqlash uchun qanday? yoki qanaqa? so'rog'i berilishi, narsalarning nomini bildiruvchi so'zlarga nima? yoki nimalar? deb savol berilishi, harakatni ifodalovchi so'zlarga nima qildi?, nima qilyapti?, nima qilmoqchi? kabi so'roqlar berilishi o'quvchilarga qoidalar va mashqlar orqali tushuntirib o'tilgan.

2-sinfning 4- "Sog' tanda-sog'lom aql" bo'limida gaplarni bog'lovchilar yordamida bog'lash, tinish belgilarini to'g'ri qo'llash, so'z yasalishiga oid dastlabki tushunchalar amaliy tarzda o'rgatiladi.

Yuqorida sanab o'tilgan ikkala sinf doirasidagi har uchala bo'lim singari boshqa bo'limlar ham tilshunoslikning ma'lum bir bilimlarini berishga qaratilgan bo'lib, yangi darslikda bu bilimlar o'quvchi o'zlashtirishi uchun juda oson va tushunarli qilib yoritilgan.

Ta'lim sohasida erishilgan yutuqlar - yoshlarni barkamol inson sifatida tarbiyalash, kelajakda o'z sohasining mutaxassisi bo'lib yetishishlari uchun ta'lim berishning noodatiy va o'zgacha va eng muhimi samarali usullaridan foydalanish zarurligini ko'rsatmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Milliy o'quv dasturi – 2021
2. Iroda Azimova, Klaraxon Mavlonova, Sa'dullo Quronov, Shokir Tursun „ Ona tili va o'qish savodxonligi 1-sinf" . Toshkent -2021
3. Iroda Azimova, Klaraxon Mavlonova, Sa'dullo Quronov, Shokir Tursun „ Ona tili va o'qish savodxonligi 2-sinf" . Toshkent -2021